

Yliopistojen hallinto paisuu, opetus- ja tutkimushenkilökunta supistuu

■ Kalle Ruokolainen

Suomen yliopistoja koskevassa keskustelussa hallinnon kasvu on usein mainittu ongelmaksi. Ongelman suuruus on kuitenkin jatkuvasti jäänyt määrittelemättä. Itse asiassa tietääkseni Suomen yliopistojen hallinnon kasvua on käsitelty

vain yhdessä ainoassa julkaisussa. Tämän selvitys (Kuoppala 2004) kertoo Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen budjettivaroistaan kustantamien hallintoviraston henkilötyövuosimäärien kasvun vuosien 1990 ja 2001 välillä.

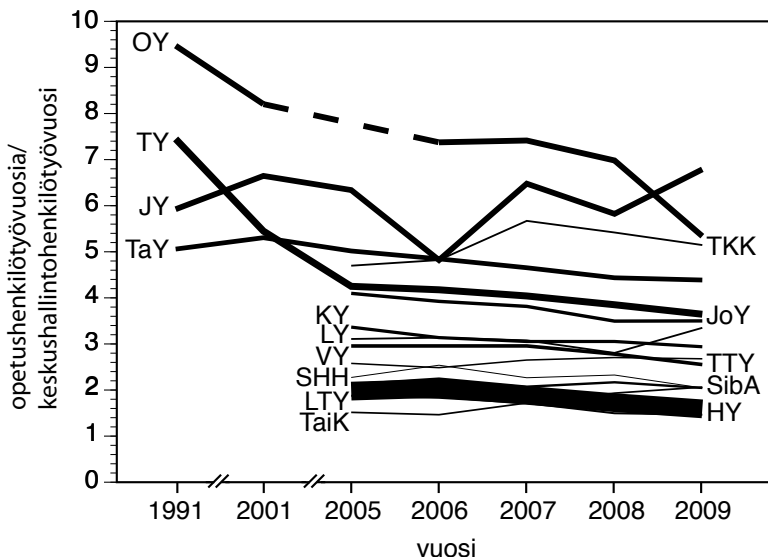
Tuoreempaa tietoa on kuitenkin saatavissa opetus- ja kulttuuriministeriön ylläpitämää KOTA-tietokannasta. Tietokannan julkinen nettiversio ei kerro keskushallinnon henkilötövuosimääriä, mutta tietokannan ylläpitäjä Jukka Haapamäki kaivoi ystävällisesti käyttööni tiedot keskushallinnon budjettivaroin maksetuista henkilötövuosista 15:ssä eri yliopistossa vuosina 2005–2009. Vanhempia näin eriteltyjä tietoja ei KOTA-tietokannassa ole.

Tietoja lähettäessään Haapamäki ilmoitti, että niihin pitää suhtautua varovasti, sillä niitä ei ole ikinä käytetty mihinkään eikä siksi tarkistettu. Tietojen käyttämättömyys on sinänsä yllättävää. Olisi luullut, että ainakin opetusministeriössä olisi juuri tehdyn yliopistolakiuudistuksen yhteydessä oltu kiinnostuneita keskushallinnon henkilöresursseista. Ne sentään edustivat vuonna 2009 n. 20 % yliopistojen yhteenlasketuista budjettivaroin kustannetuista henkilötövuosista.

Keskushallinnon budjettivaroin kustannettuja henkilötövuosimäärien kasvu täytyy luonnollisesti suhteuttaa johonkin. Mielekäs vertailukohta on budjettivaroin rahoitettujen opetushenkilökunnan henkilötövuosien määrä. Yliopistojen opettajien harteilla on käytännössä koko yliopistojen opetustehtävä ja myös tutkimus on hyvin paljolti heidän, erityisesti

professorien vastuulla. Näin hallinnon ja opetuksen henkilötövuosimäärien vertailu kertoo helposti ymmärrettävällä tavalla, onko yliopistojen tehtävän kannalta toisarvoinen panostus hallintoon kasvanut suhteessa yliopistojen koko olemassaolon oikeuttavaan ammattikuntaan.

Yhdistämällä Kuoppalan keräämät vanhemmat tiedot neljästä suurehkoista suomalaisesta yliopistosta KOTA-tietokannan uudempiin tietoihin, nähdään hallinnon jatkuvasti kasvaneen suhteessa opetukseen (kuva 1). Vuodesta 2005 vuoteen 2009 on Suomen yliopistojen yhteenlaskettu hallinnon henkilötövuosimäärä kasvanut 12,3 %, kun taas opetushenkilötövuodet ovat vähentyneet 1,1 %. Henkilötövuosilukumäärinä tämä tarkoittaa 241:n lisäystä hallinnossa ja 229:n vähennystä opetuksessa. Mikäli sama tahti jatkuu myös tulevaisuudessa, on yliopistojen keskushallinnossa vuonna 2040 yhtä paljon ihmisiä töissä kuin opetuksessa. Viiden vuoden trendin pohjalta on tietysti uskaliaasta tehdä ennustuksia, mutta toisaalta ainakin Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen osalta hallinnon paisumisen trendi on paljon pitempi kuin viisivuotinen. Näissä yliopistoissa keskushallintotyövuodet ovat kasvaneet 40 % vuodesta 1991 vuoteen 2009 ja opetustyövuodet vähentyneet 2 %.

Kuva 1. Suomalaisen yliopistojen budjettivaroin kustannettujen opetushenkilötövuosien lukumäärän suhde hallintoviraston henkilötövuosien lukumäärään KOTA-tietokannan ja Kari Kuoppalan tutkimuksen perusteella. Kutakin yliopistoa kuvaava viiva on sitä paksempi, mitä enemmän yliopistossa tehtiin yhteensä hallinnon ja opetuksen henkilötövuosia vuonna 2009. Yliopistojen lyhenteet ovat KOTA-tietokannassa käytettyjä lyhenteitä.

Hallintohenkilöstön määrä ei ole kasvanut eikä hallinnon ja opetuksen henkilötyövuosien suhde huonontunut kaikissa yliopistoissa. Jyväskylän yliopistossa vuonna 1991 oli kuutta opettajaa kohti yksi keskushallinnon virkamies, mutta 2009 opettajia oli jo seitsemän yhtä byrokraattia kohti. Esimerkki toisesta suunnasta on Turun yliopisto, missä sama suhdeluku laski vuosien 1991 ja 2009 välillä melkein kahdeksasta alle neljään. Tämän suhdeluvun perusteella Suomen yliopistoista kaikkein raskainta hallintoa pyörittää Helsingin yliopisto, missä 1,6 opettajaa kohti työskenteli vuonna 2009 yksi keskushallinnon byrokraatti. Suhdeluvun vaihtelu yliopistojen välillä ilmaisee, että hallinnon kasvu ei ole välttämättömyys ja yliopistoa on mahdollista hallinnoida kovin eri määrillä byrokraatteja.

Yllä kerrotut hallinnon henkilötyövuosien luvut koskevat vain keskushallintoa. Yliopistoissa hallintoa pyörittäviä ammattilaisia löytyy myös tiedekunnista ja laitoksista, mutta niiden määristä ei tilastotietoa ole tietääkseni saatavissa. Jonkinlaisen kuvan hallinnon massiivisuudesta saa kuitenkin katsomalla yliopistojen työhönnottoilmoituksia. Turun yliopisto on ainoa maamme yliopisto, joka tallentaa työhönnottoilmoitukset avoimeen arkistoon. Vuoden 2010 arkiston perusteella erilaisiin hallintotehtäviin haettiin Turun yliopistossa koko vuonna 73 työntekijää, joista 34 % vakinaiseen toimeen.

Opetustehtäviin puolestaan haettiin 60 ihmistä, joista vain 10 % vakinaisiksi. Muiden yliopistojen nettisivut kertovat vain kunakin hetkenä avoinna olevat paikat, mutta tekemäni yhden päivän otoksen perusteella Turku ei ole poikkeus. Koko maan yliopistoissa oli 4. tammikuuta hallinnossa työpaikkoja tarjolla enemmän kuin opetuksessa.

Epäilemättä tärkeä syy hallinnon kasvuun ja opetuksen supistumiseen on ero työsuhteiden laadussa. Hallinnossa on paljon enemmän pysyviä työsuhteita kuin opetuksessa. Viimeisen 20 vuoden aikana yliopistot ovat joutuneet koko ajan säästämään mm. kohoavien tilakustannusten takia. Säästöt on ollut helpointa kohdistaa määräaikaisiin työsuhteisiin ja siksi opetushenkilöstö on jatkuvasti supistunut. Toisaalta tämä ei selitä hallinnon kasvua. Jotain yliopistojen byrokratisoitumiselle täytyy tehdä ja vaihtoehtoja on kaksi. Joko lähdetään kriittisesti arvioimaan ja uusimaan yliopistojen hallintotapoja tai sitten hyväksytään tilanne ja nimetään byrokraattia yliopistojen neljänneksi tehtäväksi.

Kirjallisuus

Kuoppala, Kari (2004). Neljän suomalaisen monialaisen yliopiston hallinnon itsearvioinnin yhteenvetoportti. *Tampereen yliopisto tänään ja huomenna* 65.

Kirjoittaja on Turun yliopiston eliömaantieteen dosentti.